

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaal- ja Haridusteaduskond
Riigiteaduste Instituut

Nils Nõmm

Hamas ja Fatah: koostöölepe ja mõju
Palestiina poliitilistele protsessidele

Juhendaja: Alar Kilp

Tartu 2012

Olen koostanud töö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, põhimõttelised seisukohad, kirjandusallikatest ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Olen nõus oma töö avaldamisega Tartu Ülikooli digitaalarhiivis DSpace.

.....

Nils Nõmm

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	3
2. Palestiina poliitiline korraldus ja Palestiina Omavalitsus	5
2.1. Palestiina Vabastus-organisatsioon.....	6
2.2. Palestiina Omavalitsus.....	7
2.3. Õigussüsteem.....	8
3. Jeruusalemma küsimus.....	10
4. Juriidiline staatus ja iseseisvumine.....	15
5. Hamasi ja Fatahi koostöölepe.....	17
5.1. Hamasi ja Fatahi rahastamine.....	18
5.2. Lõhe Hamasi ja Fatahi vahel.....	19
5.3. Hamasi ja Fatahi lähenemine.....	20
6. Iisraeli reaktsioon ja nägemus Hamasi ja Fatahi koostööst ning ühtse valitsusega Palestiina Omavalitsusest.....	23
6.1. Demograafia.....	24
6.2. „One-State solution”.....	25
6.3. Iisraeli kodakondsusega palestiinlaste probleem.....	25
7. Rahvusvahelise kogukonna suhtumine Hamasi ja Fatahi lähenemisesse...27	27
7.1. Palestiina sõjapõgenike küsimus.....	27
7.2. Ameerika Ühendriikide seisukohad.....	28
7.3. EL seisukohad.....	28
7.4. Araabiamailma seisukohad.....	29
8. Kokkuvõte.....	31
9. Summary.....	33
10. Kasutatud kirjandus.....	35

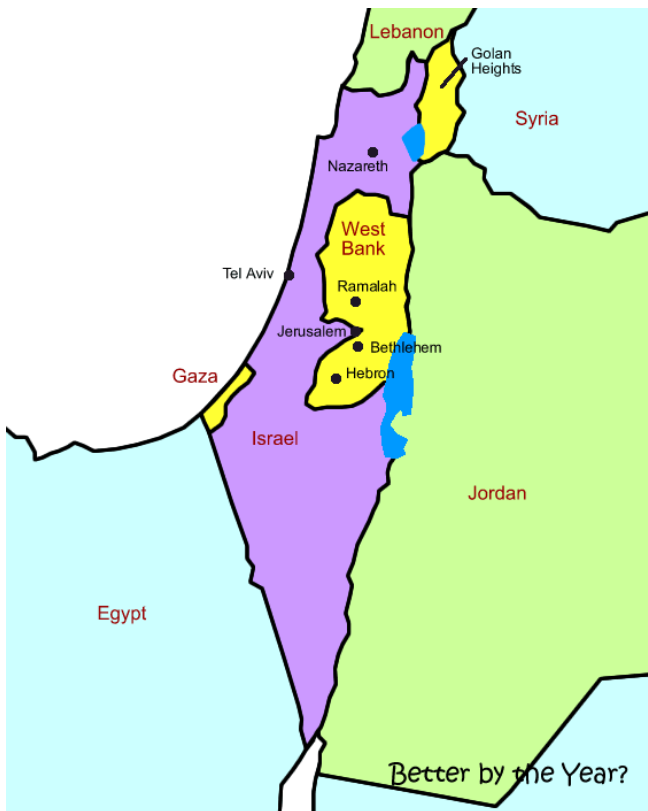
Sissejuhatus

Palestiinlaste küsimus on olnud rahvusvahelise üldsuse huviorbiidis juba pikemat aega ning mängib tähtsat rolli kogu Lähis-Ida piirkonna arengus. Probleemile lahenduse leidmine on olnud tähtsal kohal nii USA kui EL välispoliitikas ning peaks huvitama kõiki välispoliitikaga tegelevaid või ka lihtsalt laia silmaringiga inimesi.

Bakalaureusetöö esimeses osas kavatsen anda ülevaate Palestiina hetkelisest poliitilisest korrast ja geograafilisest ülesehitusest. Lisaks sellele kavatsen käsitleda ka Ida-Jeruusalemma geograafilist ja poliitilist probleemi kuna koos Läänekalda asustamisega on see on hetkel üheks tõsisemaks tüliküsimuseks palestiinlaste ja Iisraeli vahel. Töö teises pooles kavatsen keskenduda Hamasi ja Fatahi omavahelise lähenemise ja nendevahelise koostöölepingu erinevatele tahkudele ja sellest tulenevatele võimalustele ja probleemidele. Seoses Hamasi ja Fatahi koostööga uurin täpsemalt Iisraeli, Araabia riikide, USA ja EL suhtumist ja seisukohti kuna tegemist on Palestiina tuleviku seisukohalt kõige tähtsamate otsustajatega. Konflikti paremaks mõistmiseks on tarvilik ka piirkonna demograafia ja palestiina sõjapõgenike probleemi lahkamine. Kuna tegemist on aktuaalse ja pidevalt muutuva probleemiga kasutan oma töös tavapärasest rohkem erinevaid meedia-väljaandeid, lisaks on plaanis kasutada ka EL Palestiina teemalisi raporteid ning akadeemilist kirjandust.

Hamas ja Fatah on Palestiina Omavalitsuse keerulise poliitilise maastiku kaks peamist liiget, kus 2012. aasta seisuga kontrollib ekstreemsem Hamas Gaza sektorit ja sekulaarne Fatah Läänekallast. Peale 2006-2007. aasta rahutusi Hamasi ja Fatahi vahel pole suudetud ühisvalitsust luua, küll aga on Hamas ja Fatah viimasel ajal üksteisele lähenenud ja koos plaanitakse korraldada 2012. aastal valimised.

Palestiina Omavalitsus ise asub Araabia poolsaare loodenurgas, Vahemere idarannikul.

Allikas: betterbytheyear.org

Praeguste probleemide juured pärinevad 21. sajandist ja eelkõige just II Maailmasõja järgses maailma dekoloniseerimises, kui britid, prantslased, hollandlased ja teised olid eelkõige Ameerika Ühendriikide surve all sunnitud oma koloniaal-valdustest loobuma. Siiski on kohalikud sunniidi usku araablased, kes kutsuvad endid palestiinlasteks, kõnealustel aladel juba ajaloo kirjutamise algusest peale elanud rahvaste otsesed järeltulijad. Väiksemaid hõõrumisi juutide ja araablaste vahel esines ka varem, kuid suure mastaabiga mõõtmel omandasid pinged alles 1948 aastal, kui puhkes aktiivne sõjategevus araablaste ja juutide vahel. Peamisteks tuliküsimusteks olid immigratsioon, usk, kultuur ja mõlema ühiskonna enese alalhoiu instinkt, mis väljendus ohtu tajumises oma eksistentsile. Migratsioon on probleemiks ka tänasel päeval, kuigi vastupidises suunas – ehk siis Iisraeli kodakondsusega juudid hõivavad maid ja asuvad elama aina sügavamale palestiinlastega täidetud aladele. Samuti on endiselt probleemiks ka kultuur ning seda eriti just usulistest küsimustest. Varajane islam oli oma olemuselt küllaltki sõjakas just eriti „raamaturahvaste” ehk siis kristlaste ja juutide vastu, nagu ka prohvet

Muhamed oma surivoodil kinnitas, aga sama sõjakas on olemuselt ka judaism. Olles sunniidid on palestiinlased usuliselt palju lihtsamini mõjutatavad, kuna puuduvad šiitidele omased kõrgemad usulised liidrid, keda kuulata ja järgida, palju enam sõltub kohalikest usuliidritest ja koraani tõlgendajatest, mis teeb võimalikuks ekstreemsete äärmusrühmituste tekke. Kuigi usk ja kultuur olid olulisteks probleemi algseteks sütitajateks ja nii Araabia riigid, kui ka Iisraeli poliitikud on tulnud välja ideoloogiliste sõnavõttudega, on praeguse konflikti südames ikkagi poliitilised küsimused.

Selle uurimuse käigus üritangi uurida, analüüsida ja võrrelda palestiinlaste ja Palestiina Omavalitsuse erinevaid poliitilisi probleeme, valikuid ja võimalusi ning eelkõige Hamasi ja Fatahi koostöö mõju poliitilistele protsessidele. Hamasi ja Fatahi koostöölepe ja sellest kinnipidamine on määrava tähtsusega, kuna ainult läbi uute valimiste ja palestiinlaste ühise hääle on võimalik liikuda lähemale iseseisva Palestiina riigi loomisele. Kuna palestiinlastel puudub otsene võimekus Iisraeli valitsust mõjutada, on rahvusvahelise üldsuse (eelkõige USA, EL) roll probleemi lahendamisel määrava tähtsusega, mis muudab keeruliseks äärmusliku Hamasi kaasamise läbirääkimistesse ja riigijuhtimisse.

Kui araablaste algseks lootuseks oli juutide immigratsiooni peatamine ja Iisraeli riigi loomise takistamine, siis praegusel hetkel on realselt saavutatavaks eesmärgiks Iisraeli poolt territoriaalselt lõhestatud Palestiina Riigi loomine. Iisrael aga, omades regioonis majanduslikku ja sõjalist ülekaalu, ei tundu olema huvitatud konflikti lõpetamisest enne, kui on kõik oma tahtmised ühel või teisel moel saavutanud.

Palestiina poliitiline korraldus ja Palestiina

Omavalitsus

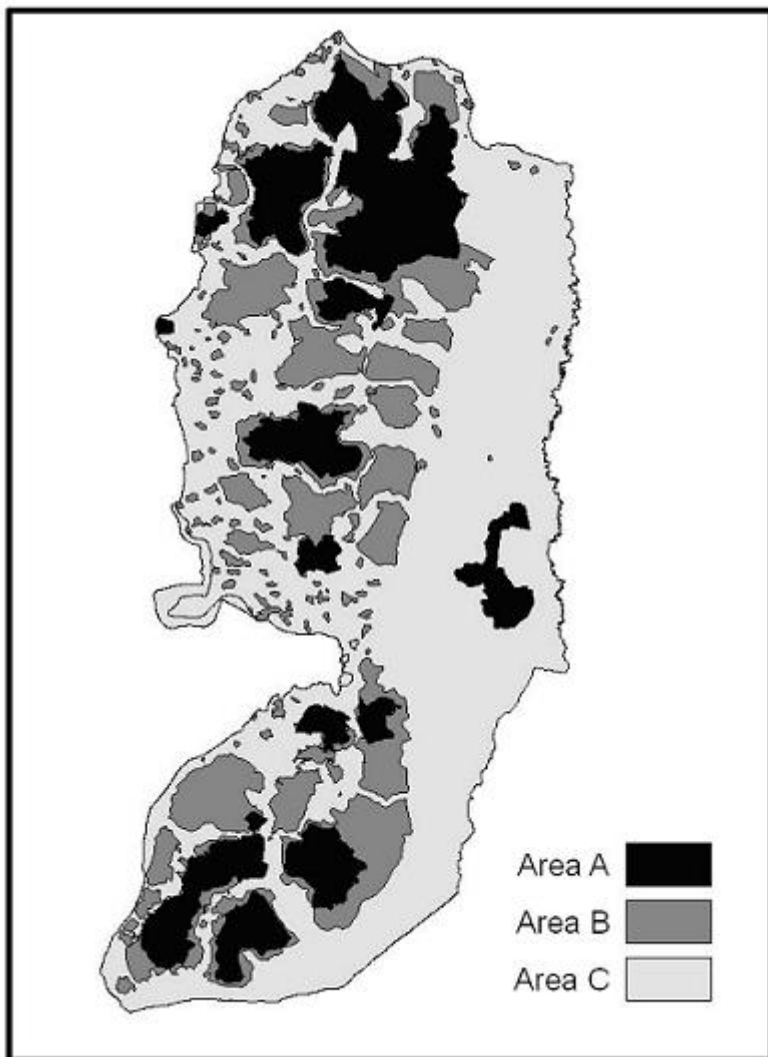
Et oleks võimalik Fatahi ja Hamasi koostöölepe ning teiste poliitiliste otsuste väljavaateid ja tulemusi analüüsida, on vaja alustada sellest, kuidas Palestiina Omavalitsus ja teised palestiina rahva tulevikku mõjutavad institutsioonid ja organisatsioonid töötavad.

Territoriaalselt on Palestiina Omavalitsus jagatud Gaza sektoriks Vahemere ääres, vastu Egiptust ja Läänekaldaks vastu Jordaaniat. Oslo lepinguga on Läänekallas (v.a. Ida-Jerusalem) veel omakorda jaotatud kolmeks sektoriks A, B ja C

A - 18% territooriumist, 55% rahvastikust, täielikult Palestiina Omavalitsuse hallata.

B - 20% territooriumist, 41% rahvastikust, Palestiina omavalitsuse tsiviil kontrolli all, aga julgeolekut aitab tagada ka Iisrael.

C – 62% territooriumist, 5.8% rahvastikust, täieliku Iisraeli turva kontrolli all ja peaaegu täieliku tsiviil kontrolli all. Palestiina Omavalitsusel puudub peaaegu igasugune võimalus maad planeerida, ehitada ja arendada infrastruktuuri. Maaharimine on samuti raskendatud, kuna Iisrael on suured maa-alad lugenud loodus- reservaatideks (23% kogu Läänekaldast, enamus just sektoris C). Samuti ei ole Iisrael nõus väljastama ehituslubasid suuremate projektide jaoks, kui väike põllumajandus, küll aga väljastatakse lubasid Iisraelist pärit asunikele Jordani orus. (Area C and Palestinian State Building, 2011, lk 1-6).

Allikas: Area C and Palestinian State Building, 2011

Palestiina Vabastusorganisatsioon

Esimene ja siiani üks tähtsamaid organisatsioone palestiina rahva jaoks on Palestiina Vabastusorganisatsioon PVO, mida võib pidada ka katusorganisatsiooniks teistele Palestiina rühmitustele ja organisatsioonidele, Hamas aga nende organisatsioonide hulka veel ametlikult ei kuulu, kuigi Hamasi ja Fatahi (PVO suurim ja juhtiv organisatsioon) koostöölepe põhjal ollakse valmis Hamasi PVOsse vastu võtma.

Organisatsiooni juhiks on hetkel Mahmoud Abbas, kes esindab palestiina rahvast ÜROs ja teistel rahvusvahelistel kohtumistel (ÜRO, Permanent Observer Mission of Palestine).

ÜRO peaassamblee resolutsioonid 3210, 3236 ja 3237 sätestasid Palestiina Vabastusorganisatsiooni kui Palestiina rahva legitiimse esindaja ning tagasid organisatsioonile vaatleja staatuse ÜROs (www.un.org). Seoses 1988. aasta iseseisvus deklaratsiooniga toimus ÜROs uus hääletus, kus PVO asemel võeti kasutusele tähis „Palestiina” (www.un.org).

PVO koosneb järgmistest institutsioonidest:

Palestiina Rahvuslik Kongress – Palestiina rahva kõrgeima võimu kandja. Seadusandlik organ, mis määrab PVO edasise tegevuse. Seisab palestiina rahva võõrandamatute õiguste eest. Määrab ametisse täidesaatva komitee ja hindab selle tegevust. Kiidab heaks PVO eelarve. Hoiab töös erinevaid komiteesid, näiteks finants komitee, sõjaväe komitee, kultuuri komitee, Jeruusalemma komitee jne. (<http://www.palestinepnc.org/>)

Palestiina riiklik kongress – Täidab palestiina Rahvusliku Kongressi ülesandeid, kui Rahvuslik Kongress ei toimu. Tuleb kokku korra iga 6 kuu tagant, liikmed valitakse Rahvusliku Kongressi poolt (<http://www.palestinepnc.org/>)

Palestiina täidesaatev Komitee – Palestiina rahva kõrgeim täidesaatev organ. Koosneb 18 isikust, kes valitakse Palestiina Rahvusliku Kongressi poolt. Juhib PVO ja selle allorganisatsioonide tegevust ning vastutab eelarve eest. Erinevad osakonnad (midagi ministeeriumite sarnast) vastutavad välis-suhete, hariduse, majanduse, kultuuri, tervishoiu, armee ja rahandus valdkondade üle (ÜRO, Permanent Observer Mission of Palestine).

Palestiina vabastusarmee – PVO militaarne tiib, mis loodi 1964 aastal eesmärgiga sõdida Iisraeli vastu. Kuna tollal oli PVO teiste araabia maade kontrolli all, asusid ka vabastusarmee üksused teiste riikide territooriumitel ja said varustust ning väljaõpet

vastava riigi sõjavägedelt ehk siis vastavalt Egiptuses, Jordaania ja Süürias. Peale 1993. aasta Oslo lepingut pöördusid aga paljud tagasi Palestiina Omavalitsuse aladele ja moodustavad peamise osa Palestiina Omavalitsuse rahuvalve üksustest (ÜRO, Permanent Observer Mission of Palestine).

Palestiina Omavalitsus

Paralleelselt PVOga esindab ja juhib palestiina rahvast Palestiina Omavalitsus, mis loodi koos 1993. aasta Oslo lepinguga. Kuna aga 2006. aasta üldvalimised võitnud Hamas ei kuulu Fatahi poolt juhitud Palestiina Vabastusorganisatsiooni koosseisu, tekkis Fatahi ja Hamasi vahel võimuvõitlus, mille tulemusena jäi Gaza sektor Hamasi ja Läänekallas Fatahi võimu alla.

Palestiina Omavalitsuse presidendi valib rahvas rahvahääletusel. Praegusel hetkel on presidendiks Aziz Duwaik (Hamas), kes sai võimule olles Palestiina Seadusandliku Nõukogu esimees hetkel kui Mahmoud Abassi (PVO) legitiimne võimul oleku aeg sai ümber. Palestiina rahva esindajaks rahvusvahelisel areenil on hetkel siiski Mahmoud Abass, kes on PVO eesotsas.

Palestiina Seadusandlik Nõukogu – Palestiina Omavalitsuse seadusandlik organ. Liikmed valitakse üldistel valimistel ja saavad automaatselt ka palestiina Rahvusliku Kongressi liikmeteks (<http://www.palestinepnc.org>).

Õigussüsteem

Õigussüsteem Palestiinas on kooslus erinevatest õigussüsteemidest, mis piirkonnas on eksisteerinud (Ottomani Impeerium, Briti Impeerium, Egiptus ja Jordaania). Palestiina konstitutsioon (2003) sätestab, et kohtumõistmise aluseks on Sharia (Islami moraalikoodeks). Palestiina Omavalitsus otsustas 1994. aastal, et kõik seadused, mis kehtisid enne 1967 aastat jäävad jõusse ning sinna on pidevalt lisatud uusi seadusi ja parandusi. Aastal 2006 tegutses Palestiinas 37 kohust ja üle 140 kohtuniku. Maailmapanga „ärিতেgemise” uuringu kohaselt paiknes Palestiina 125 kohal lepingute

täitmise järgi, mis on eespool näiteks Jordaaniast, Süüriast ja Araabia Ühendemiraatidest (Palestinian Economic Policy Institute, 2008).

Põhimõtteliselt on hetkel tegu kahe eraldiseisva de-facto valitsusega, kus läänekallast juhib Fatah, mis on ka PVO peamiseks otsustajaks ning keda toetab nii rahaliselt kui poliitiliselt läänemaailm. Gaza sektoris on aga võim Hamasi käes, mida paljud riigid peavad terroristlikuks organisatsiooniks.

Jeruusalemma küsimus

allikas: EU heads of mission on East Jerusalem, 2009

Üheks tähtsamaks ja teravamaks probleemiks palestiinlaste ja Iisraeli vahel on kujunenud Jeruusalemma küsimus. Nii Hamas kui Fatah on seisukohal, et tulevase Palestiina riigi pealinnaks peaks saama Ida-Jerusalemm, samas kui Iisraeli valitsus on nimetanud terve linna oma pealinnaks (rahvusvaheline üldsus ei tunnusta).

Vaatamata sellele, et ÜRO Julgeoleku Nõukogu on kolmel korral võtnud vastu otsused, et Ida-Jerusalemm peab kuuluma palestiinlaste ning, et Iisrael peab oma tegevuse ja ideoloogia lõpetama, ei ole see Iisraeli käitumist kuidagi mõjutanud. Iisrael üritab järjest agressiivsemalt juutide asustust Ida-Jerusalemmas laiendada, aasta 2011 jooksul toimus kõige ulatuslikum asustamise laine peale 1967. aastat. ÜRO raporti kohaselt lammutas Iisrael vahemikus 2010-2011 574 palestiinlastele kuulunud kinnistut ning sundis 1000 palestiinlast oma kodudest lahkuma (Napolitano, Paolo, 2012, lk19). EU Heads of Mission of East Jerusalem kohaselt on üle 30% Ida-Jerusalemmast sund-

võõrandatud Iisraeli valitsuse poolt (*EU Heads of Mission on East Jerusalem*, 2009, lk 2).

Alates 2010 aastast on Iisrael kasutanud Ida-Jeruusalemma juutidega asustamist kui poliitilist surve avaldamise meetodit Palestiina Omavalitsusele. Kui Palestiina andis sisse soovi saada ÜRO täisliikmeks septembris 2011, teatas Iisraeli valitsus vahetult peale seda uute ehitustööde alustamisest Ramat Shlomo linnaosas. Sarnaselt käituti ka peale seda, kui UNESCO oli Palestiina organisatsiooni liikmeks võtnud, koheselt peale UNESCO otsust kiitis Iisraeli valitsus heaks uued ehitusplaanid Ida-Jeruusalemma jaoks (Napolitano, Paolo, 2012, lk 12).

Selline Iisraeli poolne käitumine paneb araablased raskesse olukorda, kuna de-facto ja sõjaväeline võim on juutide käes ning vaatamata rahvusvahelise üldsuse survele ei kavatse Iisrael oma asunike laiendamise projektidega lõpetada, vaid allutab endale pidevalt uusi alasid. Palestiinlastel ei olegi antud olukorras muud teha, kui rõhuda rahvusvahelisele õigusele, kogukonnale ja loota, et 2013 toimuvad Iisraeli üldvalimised (võivad toimuda ka varem, seoses korrupsiooni skandaalidega parlamendis) ei ole edukad parempoolsetele või ultra-parempoolsetele erakondadele.

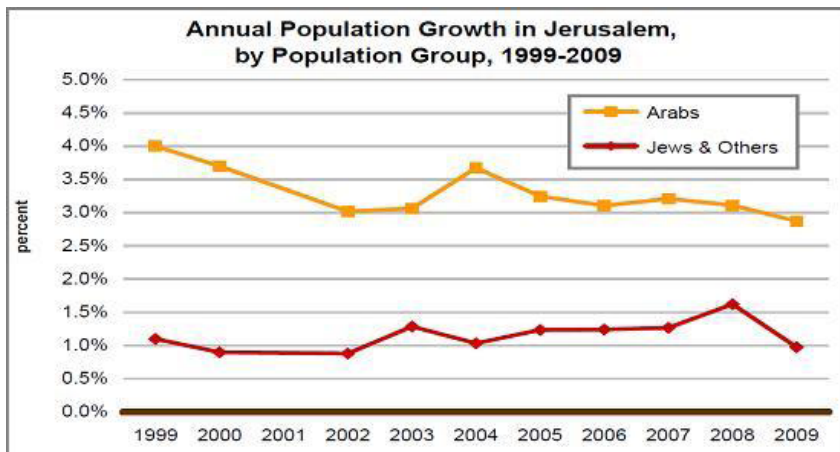
Ajalooliselt ning kultuuriliselt on Jeruusalemm tähtsaks keskuseks nii juutidele, araablastele kui ka kristlastele. Vahemikul 1948-1967 oli linn jagatud Iisraeli ja Jordaania võimude vahel, kuid 1967 sõja käigus hõivas Iisrael ka ülejäänud osa Jeruusalemmast ja suure osa selle magalatest ning ümberkaudsetest asulatest. Iisrael kuulutas vaatamata rahvusvahelise kogukonna vastuseisule Jeruusalemma oma pealinnaks aastal 1980, millega sai Jeruusalemmast Iisraeli suurim linn (Ajaloolisest keskusest kuulub Ida-Jeruusalemma alla vaid 10% ning sinna on jäänud *EU Heads of Mission on East Jerusalem* raporti kohaselt jäänud elama veel vaid 600 palestiinlast, ülejäänud moodustavad magalad). Juriidiliselt ei ole aga ei ÜRO Peaassamblee ega ÜRO Julgeolekunõukogu sellist käitumist heaks kiitnud ning mitmetes resolutsioonides loetakse Ida-Jeruusalemma okupeeritud Palestiina territooriumi võõrandamatuks osaks (Napolitano, Paolo, 2012, lk 4). Iisraeli vastuväide on, et tegutseti enese kaitseks, kuid nagu ka Venemaa ja Gruusia puhul leiab rahvusvaheline üldsus, et enesekaitse ei anna õigust oma territooriumite laiendamiseks.

Iisraeli võimud peavad Jeruusalemmas elavad palestiinlasi „jäävateks residentideks” – samastades neid võõrmaalastega, kes elavad mujal Iisraelis. ÜRO kõige tähtsamaks resolutsiooniks palestiina rahva jaoks on resolutsioon nr. 242 – see sõnastab, et Iisrael peab oma sõjaväe tõmbama tagasi kogu 6 päevase sõja käigus vallutatud territooriumilt ning see on ka Oslo Otsuste aluseks. Siiski tõlgendab Iisrael vastavat otsust teistmoodi ja leiab, et kõikidelt aladelt ei pea välja tõmbama ning on asunud ehitama müüri lahutamaks Iisraeli alasid Läänekaldast, paljud Läänekalda alad aga jäävad Iisraeli poole müüri (Napolitano, Paolo, 2012, lk 5).

Kokku elab linnas 789 000 inimest, kellest 285 000 on araablased. Keskmiselt teenivad araablased Jeruusalemmas poole vähem kui juudid ning 42% araablasi elab allpool vaesuspiiri. Peamisteks sotsiaal-poliitiliseks probleemiks palestiinlastele on elamis- ja ehitamislubade taotlemine ning maksumulude ebavõrdne investeerimine Ida ja ülejäänud Jeruusalemma vahel, mille eest vastutavad Iisraeli institutsioonid, kuna palestiina institutsioonide loomine on Iisraeli valitsuse poolt keelatud (Napolitano, Paolo, 2012, lk 16).

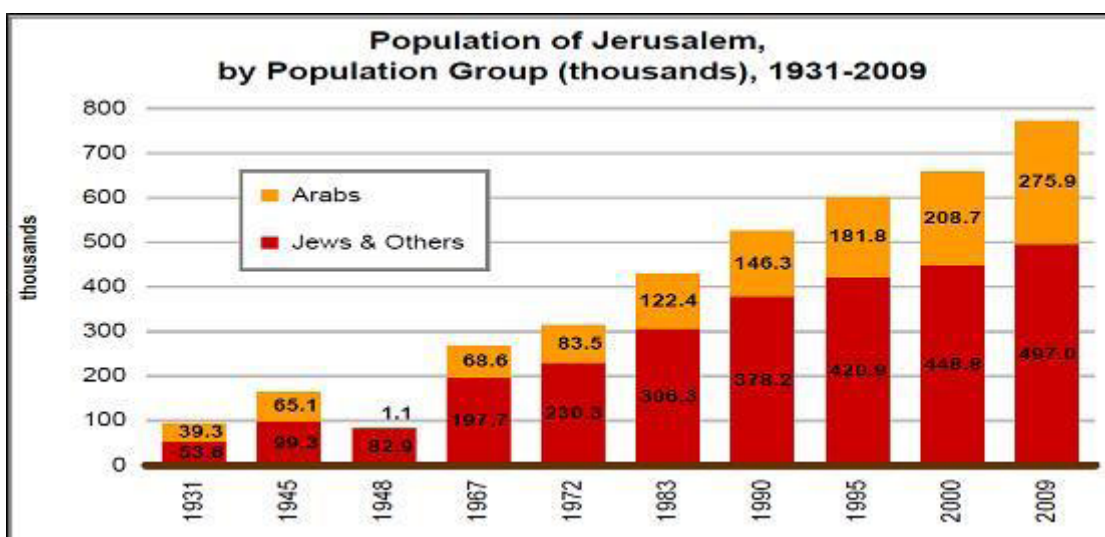
Lisaks sellele ei tohi Oslo Lepingute alusel Ida-Jerusalemmas tegutseda palestiina korratagamis jõude või organisatsioone ning kuna Iisraeli politsei ei ole huvitatud palestiinlastele kuuluvate linnaosade turvamisest, on probleeme kuritegevuse ja turvalisusega (*EU Heads of Mission on East Jerusalem, 2009*). Pidevalt pingestavas õhkkonnas on hakanud tekkima ka tsiviilkodanike vaheline vägivald ning eelkõige just juudid on need, kes on omavoliliselt palestiinlasi maha lasknud või kodudest välja hirmutanud (*EU Heads of Mission on East Jerusalem, 2009*).

Ida-Jerusalemmas elab lisaks 285 000 araablasele ka umbes 200 000 juuti. Iisrael on avalikult välja öelnud, et nad ei soovi palestiina elanikkonna suurenemist Jeruusalemmas üle 30% kogurahvastikust. 2009. aasta seisuga elab Jeruusalemmas 64% juute ja 36% araablasi. Kuna rahvastiku juurdekasv juutide seas on tunduvalt väiksem, kui araablase seas (vastavalt 1% ja 2.9%) ning araablase juurdekasv tundub olevat stabiilne, ennustatakse aastaks 2030 suhet 53% juute ja 47% araablasi (Napolitano, Paolo, 2012, lk 9).

Allikas: Jerusalem Institute for Israel Studies (2011)

Järgnev graafik toob ära demograafilised muutused Jeruusalemmas, kust on näha, et juudid suutsid Jeruusalemma araablastest pea täielikult puhastada aastal 1948.

Allikas: Jerusalem Institute for Israel Studies (2011)

Palestiinlaste eesmärgiks on , et Ida-Jerusalemmast saaks Palestiina Omavalitsuse pealinn. Iisrael aga tegutses selle vastu ennetavalt juba 1967 aastal, kui peale sõda moodustati puhvertsoon Jeruusalemma ümber, mis asutati juutidega lõigates niimoodi Jeruusalemma ülejäänud Läänekaldast. Ainus ühenduskoht Ida-Jerusalemma ja Läänekalda vahel on 12 ruutkilomeetri suurune ala, mida kutsutakse E1, aastal 2009 alustati ala ümberehitustega, kui Iisraeli infrastruktuuri ja teadusministrid panid maha

nurgakivi uue asunduse rajamiseks ning ala valmides on Ida-Jeruusalemm täielikult Läänekaldast ära lõigatud (*EU heads of mission on East Jerusalem*, 2009, lk 6-9).

Euroopa Liidu ja üldise rahvusvahelise kogukonna seisukoht on, et Jeruusalemmast saab mõlema riigi tulevane pealinn ning linn saab olema vaba liikumise tsooniks nii palestiinlastele, juutidele kui ka ülejäänud maailmale (Napolitano, Paolo, 2012, lk 20).

Eriti tugevad pinged araablaste ja juutide vahel puhkesid 1980. aastatel, kui Iisraeli valitsus jätkas juutide asustamist palestiinlaste poolt hõivatud aladele linna sees (Napolitano, Paolo, 2012, lk 10).

Pinged jätkuvad tänaseni seoses müüri ehitamisega. Müüri ehitamine ja Ida-Jeruusalemma eraldamine Läänekaldast on olnud Palestiina Omavalitsuse majandusele suureks hoobiks, kuna takistab eksporti Iisraeli ja välismaailma. Samuti takistab müüri ehitamine ka inimeste liikumist, kuna sisse ja välja saab vaid spetsiaalsete lubade alusel ja teatud tingimustel, järjekorrad on tihtipeale pikad ja eksportimiseks mõeldud kiiresti riknevad toidukaubad mädanevad tihti ootejärjekorras. Ida-Jeruusalemmas elavad töötud palestiinlased kardavad Läänekaldal tööd otsida, kuna võivad nii ilma jääda oma Ida-Jeruusalemma elaniku staatusest (*EU Heads of Mission on East Jerusalem*, 2009, lk 9-12).

Juba niigi keerulisi suhteid Palestiina ja Iisraeli valitsuse vahel teeb veel teravamaks Läänekaldal võimu omava Hamasi ja PVO lähenemine Gaza sektoris võimutsevale Hamasile, eesmärgiga moodustada Palestiina ühisvalitsus, mis lakkas olemast peale 2007 aastat. Iisrael on avalikult välja öelnud, et kavatseb katkestada igasuguse koostöö palestiinlastega juhul, kui PVO peaks enda ridadesse vastu võtma Iisraeli jaoks terroristliku organisatsiooni Hamas.

Juriidiline staatus ja iseseisvumine

Nii Hamas kui ka Fatah on seadnud endale eesmärgiks vaba Palestiina riigi loomise 1967 aasta ÜRO poolt kinnitatud piiridega ja pealinnaga Ida-Jeruusalemmas. Fatahi ja hetkel Palestiina Omavalitsuse esindaja Mahmoud Abbas sõnas Hamasi-Fatahi koostöölepe loomisele järgnenud kõnes, et eesmärgiks on vaba Palestiina riigi loomine ning selle kooseksisteerimine Iisraeliga („two-state solution”), ta lisas, et ei saa valida rahu vahel Iisraeliga ja rahu vahel Hamasiga ja pooldab vägivallatut lahendust. Sellele järgnenud Hamasi poliitilise büroo liidri Khaleed Mashaali sõnavõttus kõlas samuti eesmärk iseseisvast Palestiina riigist, lisades, et pealinn asub Ida-Jeruusalemmas ning täiendusega, et järeleandmisi ei tehta ja vahendeid ei valita (Egiptuse raadio otselülitus, 2011). Ka Iisraeli valitsusjuht Benjamin Netanjahu on aastal 2009 avalikult toetanud kahe riigi kooseksisteerimist väites, et loodud Palestiina riik peab olema demilitariseeritud ning palestiinlased peavad tunnustama Iisraeli riiki (Iisraeli välisministeerium, 2009). Siiski ei maininud Netanjahu oma kõnes midagi Palestiina riigi pealinnast, sest Iisrael näeb Jeruusalemma puhtalt nende linnana ja pealinnana.

Kuigi 1988. aastal hääletas ÜRO Palestiina Omavalitsuse loomise poolt, oli selle ettepaneku sõnastus väga leebelt esitatud ja siia maani vaidlevad juristid, kas selle hääletusega loodi Palestiina Omavalitsus või anti Palestiina Vabastusorganisatsioonile õigus Palestiina Omavalitsuse loomiseks (Geesteranus, Maas, 1989, lk 80). Siiski on paljud riigid astunud Palestiina Omavalitsusega ametlikesse suhetesse seega võib nende poolt seda pidada Palestiina Omavalitsuse tunnustamiseks. Traditsioonide kohaselt saavad uut riiki tunnustada vaid teised riigid. Ei loe, kui seda riiki tunnustab ÜRO või mõni muu organisatsioon. Rahvusvahelise õiguse kohaselt on minimaalseteks riigi loomise eeldusteks 3 tingimust: 1) kindel piiritletud territoorium, 2) kindel piiritletud elanikkond ja 3) efektiivselt mõlemat haldav valitsus (Geesteranus, Maas, 1989, lk 81).

Palestiinlaste puhul on küll ÜRO resolutsioonidega määratud piirkonnad ja rahvus, kes kutsub ennast palestiinlasteks (paljud neist paguluses), ja ka osaliselt töötav omavalitsus, kuid paljude alade ja inimeste üle puudub Palestiina Omavalitsusel kontroll, sest alad on Iisraeli hallata. Ainult Gaza sektorit (maksusüsteem osaliselt Iisraeli kontrolli all) ja „Area A” Läänekaldal võib pidada täielikult Palestiina

Omavalitsuse poolt hallatavateks, kuid ka siin on võimalõhe Hamasi ja Fatahi vahel, mida küll läbi uute korraldatavate valimiste siluda püütakse. Seega, kuni Iisrael ei loovuta kontrolli alade B ja C üle Läänekaldal ning Hamas ja Fatah ei saavuta täit konsensust koosvalitsemise üle, ei ole alust rääkida iseseisva Palestiina riigi loomisest.

Aprillis 2011 kiitis ÜRO Palestiina Omavalitsuse pingutusi oma institutsioonide tugevdamisel, kirjeldades osasid aspekte administratsioonist, kui piisavaid iseseisva riigi jaoks. Sarnase hinnangu ÜRO raportile andsid ka Rahvusvaheline Valuutafond ja Maailmapank. Need valdkonnad, millega ÜRO rohkem tegeleb – õigus, inimõigused, haridus, kultuur, tervishoid, infrastruktuur, sotsiaalne kindlustunne, olid ÜRO jaoks piisavad funktsioneeriva riigi jaoks (New-York Times, 2012).

Hamasi ja Fatahi koostöölepe

Fatah kui PVO suurim organisatsioon on oma olemuselt sekulaarne (ilmalik) sotsialistliku maailmavaatega erakond. Hamasi võib pidada aga PVO ekstreemsemaks ja islamimeelsemaks variandiks toetades avalikult Moslemi Vennaskonda, millest nad välja kasvasid ja teisi islamimeelseid rühmitusi (Eddlem, Thomas, 2009, lk 26). Kui Fatah on 21. sajandil üritanud Iisraeliga ühist keelt leida läbi diplomaatia, siis Hamas on avalikult välja öelnud, et kasutab kõiki võimalusi oma eesmärkide saavutamiseks. Peamiseks põhjuseks, miks Iisrael ja lääneriigid keelduvad Hamasiga suhtlemast tuleneb Hamasi ideoloogilisest arusaamast, mille järgi ei oleks Iisraeli riiki tohtinud üldse kunagi luua ja seega keelduvad nad ka seda tänapäeval tunnustamast.

Ideoloogiliselt võib Hamasist isegi aru saada, kuna Iisraeli riik loodi ÜRO otsusega kohale, kuhu juudid olid asunud suurtes numbrites emigreeruma alles Briti võimu all 19. sajandil. Iisraeli ja Palestiina riigi loomise hetkel elas tolles piirkonnas palestiinlasi oluliselt rohkem, siiski otsustas ÜRO juudiriigile eraldada oluliselt suurema territooriumi. Kuigi Hamassil võib isegi „õigus” olla, oleks neile siiski kasulikum omaks võtta pragmaatilisem suhtumine ja keskenduda Palestiina riigi loomisele, mille eelduseks on suhete rajamine ja läbisaamine de-facto võimuga omava Iisraeliga.

Oma põhikirjas väidab Hamas, et näeb PVOd kui olemuselt kõige südamelähedasemat liikumist Islami Vastupanuliikumisele. Nõustatakse, et kõik me oleme vennad, meie kodumaa on üks, situatsioon on üks ja meie saatus ja vaenlane on üks. Hamasi põhikiri sätestab, et „kui PVO võtab avalikult vastu Islami kui ainuõige eluviisi, asume meie tema sõduriteks ja saame kütuseks tema tulele mis põletab meie vaenlased, aga kuniks seda aega pole tulnud ja me palvetame Allahi poole, et see aeg tuleks, kavatsime me olla suhtes nagu seda on isa oma pojaga või vend oma vennaga.”(Eddlem, Thomas, 2009, lk 26). Siiski tuleks tänapäeval Hamasi näha kui poliitilist jõudu, kelle liidritel ja liikmetel on kindlasti omad motiivid ja eesmärgid. Enne Yassir Arafati surma aastal 2004 olid palestiinlaste poliitilised jõud küllaltki ühtsed. Peale Arafati surma tekkinud võimuvaakumis nägi Hamas aga võimalust endale suuremat mõjuvõimu ja ressursse omastada, kuigi mingitel põhjustel keelduti osa võtmast 2005 aasta presidendi valimistest.

Hamasi ja Fatahi rahastamine

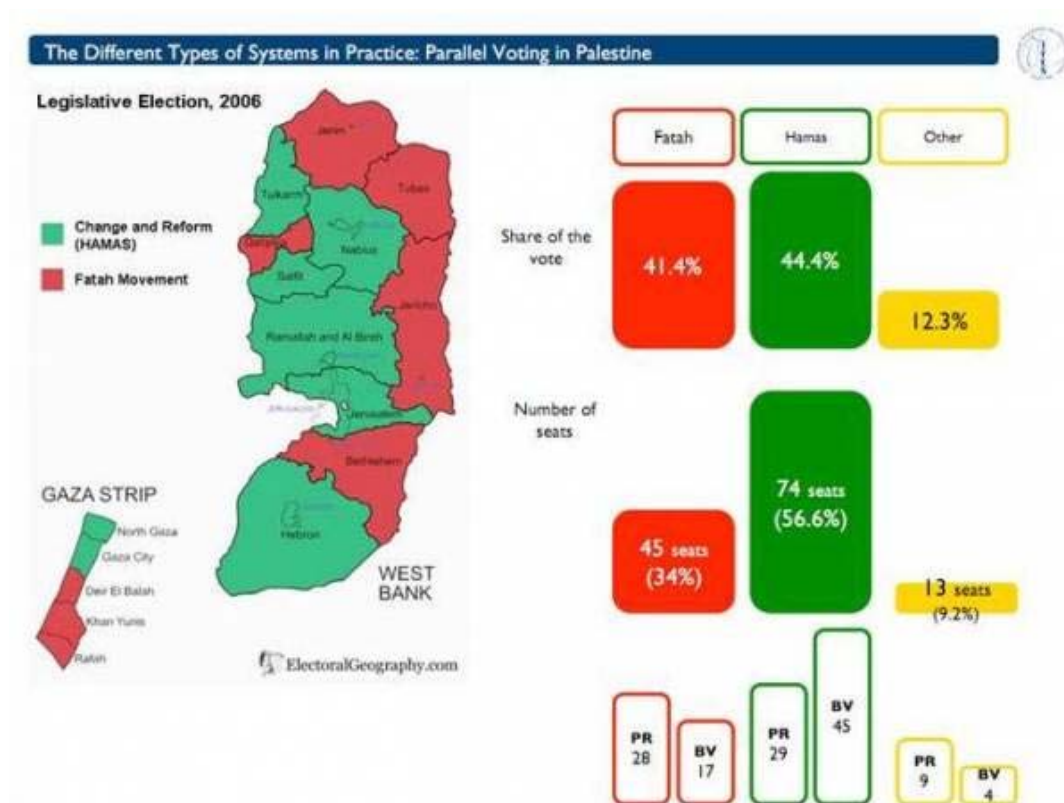
Hamasi ja Fatahi rahastajaid on raske kindlaks teha, läbi aegade on neid erineval määral toetanud erinevad riigid ja organisatsioonid. Hamasi üheks suurmaks toetajaks on olnud Saudi Araabia, kuigi peale 11. septembrist 2001 on Saudi Araabia hakanud oma toetust Hamasile tagasi tõmbama. Ka Hamasi teine suur rahastaja Iraan on arengute tõttu Süürias lõpetanud Hamasi rahastamise (Sherwood, Harriet, 2012). Seda rõhutas ka eelmine USA välisminister Condoleezza Rice öeldes, et: „Hamasi finantsilises isolatsioonis, ei Araabia Ühendemiraalid ega Iraan pole huvitatud nende toetamisest, mis on tinginud nende suutmatuse Gaza sektoris efektiivselt valitseda, seetõttu tuleb Hamas vahest lagedale ka vähem radikaalsete loosungitega” (Rice, Condoleezza, 2007). Kuna maksude kogumine on nii Gaza sektoris (smugeldatud kaupade pealt kogub maksu Hamas) kui ka Läänekaldal Iisraeli kontrolli all, mida siis Iisrael hiljem palestiinlastele tagastab (või mõnikord ei tagasta), tuleb Hamasil ja Fatahil koguda ressursse väljastpoolt.

Üldjoontes saavad mõlemad grupeeringud oma rahalised vahendid rahvusvaheliselt kogukonnalt – USA ja EL toetavad Fatahit ja PVOd (enamuse rahast on mõeldud küll palestiina rahva jaoks, aga selle jaotamise ning haldamisega on kuni Salam Fayyadi rahandusministeeriumi haldajaks saamiseni tegelenud Fatah). Moslemi Vennaskond ning periooditi ka Iraan on rahaliselt Hamasi toetanud. (Khatib, Omar, 2012). On teada, et Hamas kasutab rahaallikana ka erinevaid heategevusorganisatsioone. Hamasi internetilehekülgi haldavad Venemaa firmad. Samuti on Hamasi juhid, näiteks Meshaal, saanud erinevaid autasusid Venemaa valitsuselt, ka Fatah omab tugevaid sidemeid Moskvaga. (Eddlem, Thomas, 2009). Aastal 2009 oli intsident, kus Hamas võttis Palestiina Investeeringu Fondist välja 500 000 dollari väärtuses tšekke ja lasi need Gaza sektoris ühes panga filiaalis rahaks teha. Pangatöötajad nõustusid, kuna kartsid oma tervise pärast, Hamasi enda sõnul ei tehtud seda relvaähvardusel (New-York Times, 2011). Kui Hamas peale 2006 valimisi võimule tuli, oli üks USA valitsuse esimesi samme peatada enamuse finantsabist Palestiina Omavalitsusele Seda tehti läbi Araabia pankade survestamise mitte edastada raha. Vastasel juhul ähvardati Araabia pankasid tegutsemisloa katkestamisega Ameerika Ühendriikides (Ephron, Dan, 2006).

Lõhe Hamasi ja Fatahi vahel

Hamasi ja Fatahi vahelised pinged tõusid esimest korda esile peale PVO kauaaegse juhi Yassir Arafati surma aastal 2004. Kaks aastat hiljem korraldatud üldvalimistel saavutas tänu valimisüsteemile ootamatu edu Hamas.

Palestiina valimissüsteem oli üles ehitatud paralleelselt – alguses tuli hääletada ühe erakonna poolt proportsionaalsuse alusel (selles voorus sai Hamas vaid 3% enam hääli, kui Fatah) teises voorus sai aga valida vastavalt piirkonnale oma eelistuse kandidaatide seast. Kuna aga Fatahil ei olnud ressursse või mõistmist kõigis piirkondades piisavalt kandidaate üles seada, saigi Hamas parlamendis 74 kohta ja Fatah kõigest 45 kohta (Jandura, David, 2011).

Allikas: International Foundations for Electoral Systems

Valimistulemused viisidki alguses lahkkelideni ja hiljem relvastatud konfliktideni Hamasi ja Fatahi jõudude vahel Läänekaldal ja Gaza sektoris, mille tulemusena sai

Gasas võimule Hamas ja Läänekaldal tekitati mittelegitimsetel alustel separaatvalitsus, kus võimul on PVO ja Fatah.

Hamasi ja Fatahi lähenemine

2010 aasta rahukõnelused Palestiina esinduse (PVO ja Abass) ja Iisraeli esinduse (Netanjahu) vahel algasid paljulubavalt – kui rahukõneluste esimesel päeval korraldati Hamasi poolt Gaza sektoris rünnak juutidest asunike pihta, jäid mõlemad pooled läbirääkimistele truuks ja kinnitasid, et eesmärgiks on leida probleemile lahendus (The Economist, 2010). Palestiina delegatsioon teatas, et kui Iisrael ei lõpeta uue asunduste rajamist Ida-Jeruusalemmas ja Läänekaldal, siis pole millegi üle läbi rääkida, Iisraeli peaminister, olles tol hetkel surve all ultra-parempoolsete koalitsioonipartnerite poolt, teatas omalt poolt, et asunduste rajamisega jätkatakse plaani kohaselt.

Määravaks läbirääkimiste läbikukkumise põhjuseks sai Iisraeli asunduste rajamine, ÜRO Julgeolekunõukogus tõstatati sellekohane eelnõu, mille eesmärgiks oli takistada juudi asunduste pealetungi mitte Iisraelile kuuluvat aladel Läänekaldal, mille USA vetostas (Chick, Kristen, 2011).

Aprillis 2012 loodi esimene palestiinlaste jaoks positiivne pretsedent seoses Iisraeli mittelegitimsete asundustega, kui Suurbritannia suuruselt viies toidukaupade kett võttis vastu poliitilise otsuse lõpetada kaupade ja ressursside import mittelegaalsetest Iisraeli asundustest (McVeigh, Tracy, Sherwood, Harriet, 2012).

Läbirääkimiste luhtajooksmine, araabia kevad ja juudi asunduste pidev pealetung vaatamata ÜRO resolutsioonidele sundisid Hamasi ja Palestiina Omavalitsuse presidenti Mahmoud Abassi kurssi muutma ja lähenema Hamasile. Eesmärgiks on saavutada ühisvalitsus, mis esindaks kõigi palestiinlaste huve ning esitada Palestiina Omavalitsus ÜRO liikmelisuse hääletusele, mida ka aastal 2011 tehti, kuid mille USA Julgeolekunõukogus vetostas.

Hamasi poolelt innustas neid Fatahiga läbirääkima kestev Gaza sektori mere- ja õhublokaad Iisraeli poolt ja maismaablokaad Egiptuse poolt (Maaaluste tunnelitega on siiski ühendus Egiptusega olemas, mille kaudu transporditakse ehitusmaterjale ja muid

kaupu, samuti saavutas viimastel Egiptuse valimistel võidu just palestiinlasi aktiivsemalt toetav Moslemi Vennaskond). Rahutused Süürias ja Gaza sektori elanike rahulolematuse Hamasi võimuga olid samuti tähtsateks asjaoludeks, mis sundisid Hamasi Fatahiga läbirääkimistele (Chick, Kristen, 2011). Aprillis 2011 jõuti Hamasi ja Fatahi poolt läbimurdeni kui Kairos allkirjastati omavaheline koostöölepe.

2011 Koostöölepe sisu ja tähtsamad punktid on järgmised:

- 1) Valimised – Presidendi, parlamendi ja Palestiina Rahvusliku Kongressi valimised toimuvad samaaegselt aasta peale koostöölepe allkirjutamist (ei toimunud, kuid on määratud toimuma mais 2012), kuhu nii Fatah kui ka Hamas saavad esitada kandidaate, kelle kinnitab Palestiina president.
- 2) PVO – nii Hamas kui Fatah nõustuvad, et vahevalitsuse tööd ei tohi segada, kuid juhtimine ei tohi sattuda konflikti PVO täidesaatva komiteega.
- 3) Presidendi valitsusalasse tuleb luua kõrgem sisekaitse komitee, mis peab koosnema konsensuse alusel valitud professionaalidest.
- 4) Valitsemine – Tuleb taastada valitsemissüsteem ja ühendada Palestiina Omavalitsuse institutsioonid Läänekaldal, Gazas ja Ida-Jeruusalemmas.

(Barghouti, Mustapha, 2011)

Peale 2011 aastal allkirjastatud koostöölepet ei ole suudetud aga kokkulepitud tingimustest kinni pidada. Algsest plaanist ühineda, nagu seda tegid teised araabia rahvad Araabia kevade raames, on Palestiinas alguse saanud uus sisemine võimuvõitlus, kus nii Hamas kui Fatah loodavad saavutada ülekaalu ning kus isiklikud ja organisatsioonilised huvid ületavad palestiina rahva üldisi eesmärke. Fatah ei soovi kaasa minna islami militaristlike ideedega, kuna kardab kaotada Lääne toetust ja häirida niigi hapraid sidemeid Iisraeliga ning teiselt poolt ei soovi Hamas loobuda oma radikaalsematest vaadetest kartes kaotada populaarsust rahva seas.

Lisaks sellele on Hamas ka seesmiselt lõhestunud, Gaza juhtivad liikmed soovivad koostööd edasi lükata, kuid eksilis viibivad liikmed näevad eesmärgina pigem ühinemist ja koostööd (Associated Press, 2012).

Veebruaris 2012 kogunesid Fatahi ja Hamasi esindajad Qataris, kus Hamasi eksiilis elav juht Khaled Mashaal nõustus nimetama Mahmoud Abassi üleminekuaja peaministriks, kuid Gaza Hamasi liidrid, erinevalt nende kolleegidest eksiilis, ei usalda Fatahit. Palestiina Omavalitsuse läbirääkija Yasser Abed Rabbo lisas, et tema ei usu, et Hamas üldse soovib koostööd, vaid pigem tahavad nad valitseda oma riiki Gaza sektoris nende oma äranägemise järgi (Miller, Elhanan, 2012).

Iisraeli reaktsioon ja nägemus Hamasi ja Fatahi koostööst ning ühtse valitsusega Palestiina Omavalitsusest.

Iisraeli reaktsioon Hamasi ja Fatahi koostöö lepingule oli negatiivne. Iisraeli Valitsus oli ja on arvamusel, et kui PVO tahab rahukõnelusi jätkata ei tohi Hamasi selle liikmeks vastu võtta enne kui Hamas tunnistab Iisraeli õigust eksisteerida.

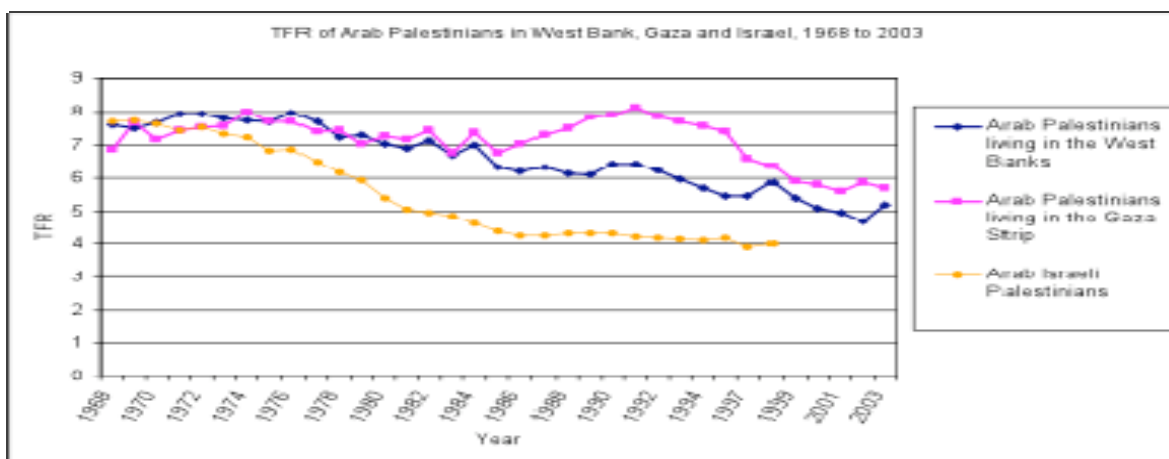
Iisraeli poolelt on sellise seisukoha võtmine täiesti õigustatud ja mõistetav, kuigi Hamas ei kujuta Iisraeli julgeolekule otsest ohtu (peale harvade raketirünnakute Gaza sektorist, mille üle ei ole ka Hamasi liidritel alati kontrolli), on probleemiks nende religioosel ja hõimu-ideoloogial põhinev maailmavaade, mis teeb eristusi vaid „meie” ja „nemad” vahel ning välistab igasuguse ratsionaalse suhtluse ja võimaliku koostöö. Selline iganenud arusaam tuleneb araablaste nomaadi- kultuurist, mis läbi ajaloo on põhinenud opositsioonilisele „meie” ja „nemad” mõtlemisele. „Õige” või „vale” ei ole nende kontekstis oluline, oluline on minu perekond, minu suguvõsa ja minu hõim, teised on automaatselt „valed”. Taolisele mõttemallile on üles ehitatud ka Islam (Salzman, Philip Carl, 2007). Selline maailmavaade muudab tülikaks islamistliku Hamasi ja sekulaarse Fatahi vahelised suhted, suhted palestiinlaste ja juutide vahel ning takistab Palestiina-Iisraeli probleemile lahenduse leidmist andes Iisraelile juurde põhjuseid oma palestiinlaste vastast tegevust jätkata.

Kogu Iisraeli palestiinlaste ja araablaste poole suunatud poliitika on enesesäilitamise või enesekaitse alatooniga. Sellisest retoorikast jääb aga väheks arvestades, et Iisrael on kogu regiooni majanduslik ja sõjaline ainuliider. Erinevate palestiinlaste vastaste meetmete õigustamiseks toob Iisrael samuti välja enesekaitse vajaduse põhjendades meetmeid palestiinlaste poolt läbi viidud terroriaktidega, mille põhjused omakorda seisnevad Iisraeli meetmetes ja poliitikas palestiinlaste vastu. ÜRO Peaassamblee ja ÜRO Julgeolekunõukogu on teinud Iisraelile erinevaid ettekirjutusi seoses palestiinlaste vastase tegevusega, kuid siimaani on Iisrael neid ettekirjutusi eiranud. Kuna palestiinlastel ei ole otsest võimekust peale terrorismi, mida läänemaailm taunib, et vastu hakata, ei ole ka Iisraelil otsest motiivi palestiinlaste probleemile lahendus leida.

On väidetud, et Iisraeli välispoliitika palestiinlaste vastu aastatel 2007-2012 on tingitud paremäärmslaste pidevast survest Netanjahule, kuna ollakse koos koalitsioonis. 2012 Mais toimunud muutused Iisraeli koalitsioonis, kuhu paremäärmslased enam ei kuulu, annavad lootust rahukõneluste jätkumiseks, kuid ei tasu oodata, et Iisrael loobuks Ida-Jeruusalemmast või oma asunduste laiendamise kavatsustest. Kuni USA, EL ja rahvusvaheline üldsus ei avalda Iisraelile piisavalt survet ei ole mõtet ka väga suuri muutusi oodata, sest kuna Iisrael jätkab Palestiina Omavalitsuse maade annekteerimist ja nende asustamist juudi kogukondadega, töötab aeg hetkel nende kasuks.

Demograafia

Iisraeli ainsaks tõsiselt võetavaks ohuks on demograafilised muudatused, sest kuigi Iisraeli sündide arv ühe naise kohta on kaasaegseid riike silmas pidades äärmiselt kõrge – 2.7 last (CIA World Factbook, 2011) on palestiinlaste juurdekasv oluliselt kiirem ja küllaltki stabiilne, hetkel on Palestiinlaste üldine sündide arv ühe naise kohta 4.5 (UNICEF, 2010).

Allikas: Leuprecht, Christian, 2010, graph 3

Kuna Iisraelile sobib *status quo* säilitamine ja pidev vaikne juudi asustuste rajamine, ei ole Iisrael ka tõsiselt rahuläbirääkimistest huvitatud ning läbirääkimistel osaletakse vaid selleks, et rahvusvahelise üldsuse pahameelt leevendada. Oma osa mängib selles

kindlasti ka Iisraeli sisepoliitika ja parem-äärmuslaste seisukohad, kuid kohe kindlasti ei ole iisraeli huvides mingisuguste järeleandmiste või kompromisside leidmine palestiinlastega, kuni võimuohjad on kindlalt nende kätes. Kuni USA on Iisraeli vankumatu partner ja vetostab ÜRO Julgeolekunõukogus kõik Iisraeli vastased sanktsioonid või kavatsused, ei ole Iisraelil ka tugevat välismaailma survet palestiinlaste probleemile oodata.

„One-State solution”

Ühe alternatiivina näevad osad poliitikud ka „one-state solution” ehk siis ühe riigi varianti. De-facto on hetkel Iisraelis nagunii tegemist ühisriigiga, kus Gaza ja Läänekalda palestiinlased on juutidest eraldatud. Kuna Iisrael jätkab juudi kogukondade laiendamist palestiinlaste aladele muutub kahe eraldiseisva riigi loomine järjest raskemaks. Kõigest 14% Iisraeli juudi kogukonnast on 2010. aasta andmetel ühe riigi variandi poolt (Israel Democracy Institute, 2010), kuna näevad seda demograafilisi trende vaadates ohuna rahvuslikule julgeolekule. Ka palestiinlaste enamik on ühe riigi variandi vastu, või näevad seda ainult vahendina ühise Palestiina riigi loomiseks. Viimasel ajal on palestiinlaste toetus ühise riigi loomisele tõusnud, kuid see on rohkem tingitud rasketest majanduslikest ja sotsiaalsetest tingimustest ja muude alternatiivide puudumisest, 2010.a. küsitluse alusel pooldas ühise riigi loomist 34% vastanutest (Jerusalem Media and Communications Center, 2010). Ühe riigi lahendus tundubki olevat rohkem akadeemiline lahendus Iisraeli-Palestiina probleemile, kuna ei võta arvesse Iisraeli nõudmisi sellise riigi loomisel ega kajasta reaalse asjaosaliste arusaamasid (Farsakh, Leila, 2011, lk 55).

Iisraeli kodakondsusega palestiinlaste probleem

Isegi kui ühise riigi loomine õnnestuks, toimuks see Iisraeli eestvedamisel ja nende eeskirjutisi ning reegleid järgides ning kuigi Iisrael reklaamib ennast, kui piirkonna ainuke töötav ja tõsiseltvõetav demokraatia, kus toimib võimude lahusus, kodanikuühiskond ning usuvabadus, tuleks selle demokraatia kvaliteeti mõõta selle

kaudu, kuidas Iisrael kohtleb oma kõige kaitsetumaid kodanikke, eriti vähemusi. Iisraeli statistikaameti kohaselt elab Iisraelis 2010.a. seisuga 1.6 miljonit araablast.

Järjestikused Iisraeli valitsused on kiitnud Iisraeli tegevust Iisraeli kodanikest araablastele nende õiguste ja võimaluste tagamisel. See on ka õige, kui vaadata valimisõigust, sõnavabadust ja seaduse alust kaitset (eriti naiste puhul), samuti on Iisraeli kodakondsusega araablased keskmiselt jõukamad ja paremini haritud. Kuid see kõik on siiski kunstlik võrdlus, kuna Iisraeli araablased ei võrdle ennast mitte teiste araablastega vaid nende juutidest kaaskodanikega ning erinevalt mõnedest Euroopa vähemustest ei ole nad Iisraeli migreerunud vaid on seal kogu aeg elanud ning Iisrael on nad lihtsalt 'alla neelanud' (EU report on Israeli Arabs, 2011, lk 3).

Iisraeli araablased elavad tunduvalt halvemini kui Iisraeli mitte-araablased võrreldes sissetulekuid, haridust, majutust ja juurdepääsu maale, lisaks sellele on riigi toetus õigussüsteemilt erinevatel põhjustel abi otsivatele araablastele väike. Tööpuudus on araablaste seas ainult 2-4% suurem kui juutide seas, kuid keskmine juudi perekonna sissetulek on 2010. aasta seisuga 40% suurem, OECD andmetel elab 50% Iisraeli araablastest vaesuses. Avaliku sektori töötajatest moodustab araablaste osakaal Iisraelis 2011. aasta seisuga 7%. Peale 12 araablasest Iisraeli kodaniku tapmist politsei poolt 2000. aasta rahutuste käigus, loodi Iisraeli valitsuse käsul „Or Commision”, mis jõudis oma raportis järeldusele, et Iisraeli valitsuse käitumine ja suhtumine araabia vähemusi silmas pidades on olnud hoolimatu ja diskrimineeriv. 33% ilmalikest, 65% usklikest ja 72% äärmuslikest juutidest leiavad, et juudid ja araablased ei vääri võrdseid õigusi Iisraelis, lisaks sellele leiab 86% juutidest Iisraelis, et tähtsad otsused tuleks langetada ainult juudi kogukonna poolt (EU report on Israeli Arabs, 2011, lk 18-20).

Rahvusvahelise kogukonna suhtumine Hamasi ja Fatahi lähenemisesse

Nii palestiinlased, kui neid esindavad suuremad organid PVO ja Hamas on võimetud ilma rahvusvahelise üldsuse abita Iisraeli riiki piisavalt survestama, et saavutada varsti 65 aastat kestnud konfliktile lahendus. Peamisteks küsimusteks, milles palestiinlased loodavad rahvusvahelise üldsuse abile on sõjapõgenike, Ida-Jeruusalemma ja Iisraeli asunduste laiendamise küsimus. Kui konflikti alguses said palestiinlased suurt abi ja jõudu Iisraeli survestamiseks Araabia kogukonnalt, siis peale ebaõnnestunud sõjalisi kampaaniaid (1948 aasta sõda, 1967 aasta sõda) ja Araabia kogukonna sisemisi lahkkelisid (sunniidid ja šiiidid, Iraani ja Iraagi sõda, Lahesõda) on Iisraeliga sõdimise plaanidest loobunud ja pööranud pilgud USA, EL ja ÜRO poole. Rahvusvahelise üldsuse eestvedajad USA ja EL ei soovi aga Iisraelile liiga tugevat survet avaldada ja pooldavad lahendust, millele läbirääkimiste ja kompromisside tulemusena jõuaksid palestiinlased ja Iisrael iseseisvalt. On aga naiivne uskuda, et Iisrael oleks ilma tugeva rahvusvahelise surveta nõus mingisuguseid kompromisse või järeleandmisi tegema.

Palestiina sõjapõgenike küsimus

Üheks suurimaks rahvusvahelist kogukonda puudutavaks probleemiks on 1948. ja 1967. aastate sõdade käigus kodu ja maata jäänud sõjapõgenike probleem, keda UNRWA andmetel oli 1947 aasta seisuga 711 000 ja 2008 aasta seisuga 4.62 miljonit (United Nations Relief and Works Agency, 2008). ÜRO Julgeolekunõukogu ja Peaassamblee on küll vastu võtnud otsused, mille järgi peab põgenikel olema õigus naasta oma kodumaale, kuid Iisraeli valitsus otsustas põgenike naasmise keelustada ja võttis nende varad oma hallata.

USA kui maailma kõige võimsam riik peale II Maailmasõja lõppu (erinevatel andmetel tootis USA peale II maailmasõja lõppu umbes poole maailma kogutoodangust) ei olnud palestiina sõjapõgenike olukorrast eriti huvitatud, pigem sundis neid palestiina sõjapõgenike küsimusele lahendust leidma Külma sõda ja oht, et killustatud Araabia võib langeda Nõukogude Liidu mõjusfääri alla. USA president Truman ähvardas küll alguses

külmutada Iisraelile rahaliste vahendite laenamise, sundida Iisraeli sõjapõgenikke tagasi riiki laskma, kuid ta loobus oma kavatsustest peatselt. Peale seda ei proovinud USA valitsus enam Iisraeli mõjutada vaid otsustas probleemi lahendada läbi läbirääkimiste naaberriikidega (Süüria, Jordaania) ning majandusliku abi (Landis, Joshua, 2001). Kuna USA-l puudus tahe Iisraeli survestada või karistada on palestiinlastest sõjapõgenike probleem tänaseni üleval ja muudab Iisraeli – Palestiina konflikti lahendamise veelgi keerulisemaks.

Ameerika Ühendriikide seisukohad

Ameerika valitsuse suhtumine Hamasi ja Fatahi lähenemisesse ning Palestiina Omavalitsuse püüdlustele saada ÜRO ja UNESCO liikmeteks on olnud negatiivne. ÜRO liikmelisuse soovile pani USA Julgeolekunõukogus veto ja peatas oma 60 miljoni dollari suuruse sissemakse UNESCO-sse, kui viimane hääletas Palestiina vastuvõtmise poolt (Cornwell, Susan, 2011). Nagu ka Iisraeli puhul on USA vastu Hamasi kaasamisele poliitikasse leides, et tegu on terroristliku organisatsiooniga. Erinevad poliitikud on veendumusel, et USA peaks lõpetama Palestiina rahalise toetamise. Selle kohta on USA-s vastu võetud ka seaduseelnõu, mis sätestab, et Ameerika Ühendriigid ei rahasta tegevust, mis on otseselt seotud Hamasiga v. a. juhul, kui viimane ütleb lahti terrorismist ja tunnustab Iisraeli (Rubin, Jennifer, 2011). Samuti toetab USA Gaza sektoris ainult rahvusvahelisi projekte ja abigruppe. USA lõpetas ajutiselt ka abi gruppide toetamise, kui Hamas soovis sügisel 2011 abigruppide raamatupidamist auditeerida, Hamas siiski loobus ja USA jätkas rahastamist (Associated Press, 2011). Aastast 2008 on USA rahaliselt toetanud Läänekallast ja Gaza sektorit 600 miljoni dollari ulatuses, alates 1990. aastatest küündib Ameerika poolt makstud summa 4 miljardi dollarini. USA üldine seisukoht Iisraeli-Palestiina küsimuses, laias laastus administratsioonist sõltumata, on, et pooled peavad omavahel jõudma kompromisside ja lahendusteni ning ei poolda välismaailma survet (Zanotti, Jim, 2012, lk 2).

EL seisukohad

Nagu USA ja Iisrael peab ka Euroopa Liit Hamasi terroristlikuks organisatsiooniks, aastal 2003 võeti vastu sellekohane otsus ja sellest ei taganeta enne, kui Hamas hakkab austama rahvusvahelisi lepinguid, tunnustab Iisraeli ja eemaldub vägivallast (Rettman, Andrew, 2011). Samuti on EL külmutanud kõik nende hallata olevad Hamasi ja organisatsiooni liikmete varad.

Euroopa Liidu eestkõneleja Catherine Ashton kinnitas, et pooldab Hamasi ja Fatahi poolset läbisaamist ja loodab, et jõutakse ühise valitsemiseni Fatahi juhtimisel. Venemaa Välisministeeriumi oli aastal 2011 seisukohal, et pooldab rühmituste lähenemist ja läbisaamist, kuna see tagab regiooni stabiilsuse (Reuters, 2011). Euroopa Liit läheneb küsimusele rohkem Gaza sektori tsiviilelanikkonna lähtekohalt ja loodab, et Hamasi ja Fatahi lähenemine muudab elamistingimusi paremaks. Euroopa Liit eraldab palestiinlastele keskmiselt 600 miljonit aastas, et aidata põgenikke ja riiki üles ehitada (United Press International, 2012).

Araabiamaaailma seisukohad

Araabia maailm pooldab Hamasi ja Fatahi lähenemist, kuna näeb seda võimalusena palestiinlaste ühisele tugevdatud vastupanule Iisraeli vastu. Reeglina on Araabiamaaailm alati palestiinlasi toetanud, isegi Türgi on viimastel aastatel aina rohkem palestiinlasi toetama asunud. Kuna Hamas ja Fatah on poliitilised vastased, siis on Saudi Araabia vahest ühe poolel, vahest teise poolel (Achilov, Dilshod, 2012).

Hamasi olukord on aga araabia kevade tingimustes oluliselt raskemaks muutunud. Muutused Süürias, kus sunniidi kogukond mässab võimul oleva šiiidi kogukonna vastu, on pannud Hamasi raskesse seisu. Šiiitide poolt juhitud Süüria on olnud aastaid Hamasi suurimaks toetajaks ning organisatsiooni peakorter asus veel hiljuti Süürias, Damaskuses. Hamas, olles usult sunniidid, on seega raskes olukorras: kas toetada oma usukaaslast või režiimi, kes on neid pikalt toetanud (Achilov, Dilshod, 2012).

Teiselt poolt on Hamasi jaoks lootust, et kui Egiptuse valimised kujunevad Moslemi Vennaskonna jaoks sama edukaks nagu esimesed valimised võivad nad saada endale tugeva liitlase Egiptuse näol (Achilov, Dilshod, 2012).

Kokkuvõte

Teise Maailmasõja pärandina tekkinud tüli palestiinlaste ja juutide vahel tänapäeva Iisraelis ei paista lähemas tulevikus lõppevat. Vaatamata ÜRO resolutsioonidele ja rahvusvahelise kogukonna mõõdukale survele jätkab Iisrael, kui de-facto võim pidevalt oma asunduste laiendamist Palestiina Omavalitsuse territooriumitel, diskrimineerib palestiinlasi ega nõustu sõjapõgenikke riiki tagasi lubama. Tugeva rahvusvahelise surve puudumisel saab ta seda endale lubada, kuna aeg töötab Iisraeli kasuks – iga aastaga jõuab Iisrael aina lähemale Ida-Jeruusalemma asustamisele juudi kogukondadega ja eraldamisega Läänekaldast.

Palestiinlaste ja Iisraeli vahelise konflikti lõpetamiseks on vajalikud järgnevad asjaolud:

- 1) Hamasi ja Fatahi kinnipidamine nende poolt sõlmitud koostööleppest, mis on eelduseks ühise Palestiina Omavalitsuse valitsuse moodustamiseks.
- 2) Juudi asunduste laiendamise peatamine Läänekaldal ja Ida-Jeruusalemmas, mida suudaks tagada vaid tugev rahvusvaheline surve.
- 3) Hamas peaks muutma oma ideoloogilist suhtumist, kuna Iisraeli riik on tõsiasi. Ajalugu ei tohiks küll maha vaikida, aga hetkel tuleks seada eesmärgiks iseseisva Palestiina riigi loomine.
- 4) Sõjapõgenike küsimuse lahendamine – kas Iisraeli poolne kompensatsioon või riigipiiride avamine nagu on nõudnud ka ÜRO.
- 5) Iisraeli riigil ja juutidel peab säilima julgeoleku ja iseseisvuse garantii ka tulevikku silmas pidades, sest vaatamata suurele sündimusele toetab regiooni demograafia araablasi. Kui vastav garantii puudub, ei maksa oodata ka Iisraeli poolset initsiatiivi probleemi lahendamiseks.

Kuigi on äärmiselt tõenäoline, et isegi juhul, kui Hamas loobuks oma põhimõtetest ning asuks liikuma rahumeelse lahenduse poole koostöös Fatahiga, ei tooks see otsustavat muutust Iisraeli – Palestiina probleemi. Küll aga võtaks seesugune asjade areng Iisraelilt ära nende ainukese argumendi oma tegude õigustamiseks, milleks on enesekaitse vajadus. Ei ole kindel, kas sekulaarsete loosungite alla ühinenud palestiinlased suudaksid muuta rahvusvahelist kogukonda oma poliitikaid radikaalsemaks muutma ja avaldama Iisraelile tugevamat survet kahe eraldiseisva riigi loomiseks. Tuleb aga

tõdeda, et praegusel moel ja vahenditega jätkamine ei saa olla jätkusuutlik, kuna palestiina kogukond muutub järjest vaesemaks ning nende territooriume tõmmatakse järjest koomale, mis vaadates demograafilisi arenguid võib ühel hetkel lõppeda suurema relvakonfliktiga, milles kaotajaks osapooleks jääksid palestiinlased.

Summary

The question of Israel and Palestinians has been a burning one for over 60 years. Having its roots in the post II World War era the problem is hard to solve due to its complex nature, several hard to compromise issues and distrust between the sides. The main sticking points dividing the Jews and the Palestinians are the question of East-Jerusalem, continued settlement building and planning on the West-Bank by the Israelis, blockade of Gaza and the refugee problem.

The main political forces of the Palestinian National Authority have been divided since 2006 when after the elections differences between Hamas and Fatah broke out, which led to a power-struggle. After intense firefighting the Gaza sector became controlled by an Islamist movement called Hamas while the West-bank stayed under the control of the more pragmatic and secular Fatah. While the two sides have decided to reconcile due to the peace negotiations between Palestinian Liberation Organization (headed by Fatah) and the Israeli government leading nowhere, Hamas still holds to their vision of not recognizing Israel's right to exist and is willing to use more radical measures to achieve their goals.

Since Israel is the de-facto force on the ground, it often chooses to act in a way which is considered hostile and wrong by the Palestinians and in the majority of the cases by the international community as well. Israelis defend their actions by claiming that these kinds of measures are necessary to ensure the security of its people. While it is somewhat understandable due to claims by Hamas made towards Israel and its people, the Israeli reactions and measures have been too extreme as has been constantly stated by the UN and the international community. Israeli government does not seem to be in a hurry to compromise or find a solution to the problem due to constant settlement advancement and limited international pressure.

The Palestinians are in a difficult position – on one hand there seems to be no initiative from Israel to continue trying for a peaceful solution to the problem, so for Fatah pushing for a unity government with Hamas would at least unite the Palestinian people under common leadership. On the other hand accepting unity government between Fatah and a terrorist organization Hamas would hinder any chances of stronger

international pressure on Israel which would seem to be the only way to end the conflict.

Kasutatud kirjandus

Achilov, Dilshod, Hamas Breaks Links With Assad; Supports Opposition, *International Business Times*, 24/02/2012, <http://www.ibtimes.com/articles/304310/20120224/hamas-syria-assad-revolt-opposition-iran-saudi.htm?page=2>

Area C and Palestinian State Building, Report of the United Nations High Commissioner for Human Rights on the implementation on Human Rights Council resolutions, 2011

Barghouti, Mustapha, Fatah-Hamas Reconciliation Agreement, *middleeast.about.com*, 27/04/2011, <http://middleeast.about.com/od/palestinepalestinians/qt/Fatah-Hamas-Reconciliation-Agreement.htm>

Challand, Benoit, Fatah-Hamas Rivalries after Gaza: Is Unity Impossible?, *The International Spectator*, 2009, Vol. 44, Issue 3, p7-13.

Chick, Kirsten, "Arab spring pushes Palestinian rivals Hamas and Fatah to reconcile", *Christian Science Monitor*, 2011

Cornwell, Susan, U.S. stops UNESCO funding over Palestinian vote, *Reuters*, 31/10/2011, <http://www.reuters.com/article/2011/10/31/us-palestinians-unesco-usa-funding-idUSTRE79U5ED20111031>

Eddlem, Thomas, The Soviet Roots of Terrorism, *The New American*, 2009, Vol. 25 Issue 19, p23-26

Emerging Markets Monitor, Palestinian Territories: Restrictions To Stifle Growth Potential, 2011

Ephron, Dan, No Money for Hamas, *Newsweek*, 2006, Vol. 147, Issue 19, p10

EU Heads Of Mission Report On East Jerusalem, 2009

EU Report on Israeli Arabs, 2011

Farsakh, Leila, The One-State Solution and the Israel-Palestinian Conflict: Palestinian Challenges and Prospects, *Middle east journal*, Vol. 55, Issue 1, lk 55-71, 2011

Fatah Constitution, 1964. *Israel Palestine Center for Research and Information*, www.ipcri.org, <http://www.ipcri.org/files/fatah1964.html>

Few rewards for unity, *Global Agenda, The economist*, 19/03/2007, <http://www.economist.com/node/8875330>

Geesteranus, Maas, Palestine: A State in Embryo, *Leiden Journal of International Law*, 1989, Vol. 2, Issue 1, p79-83

Hamas prepares to abandon unity agreement with Abbas, *The Times of Israel*, 19/03/2012, <http://www.timesofisrael.com/hamas-prepares-to-abandon-unity-agreement-with-abbas/>

Khallouf, Mahmoud, "Wafa: Details on the Fatah-Hamas reconciliation agreement and understandings", *Independent Media Review Analysis*, 2011, <http://www.imra.org.il/story.php3?id=52233>

Khatib, Omar, Stop Fatah from Stealing Public Funds, *Gatestone Institute*, 18/04/2012, <http://www.gatestoneinstitute.org/3022/fatah-stealing-public-funds>

Landis, Joshua, Early U.S. Policy toward Palestinian Refugees: the Syria Option, *The Palestinian Refugees: Old Problems - New Solutions*, 2001, <http://faculty-staff.ou.edu/L/Joshua.M.Landis-1/US%20Policy%20toward%20Palestine%20Refugees%20new.htm>

Leuprecht, Christian, The Demographic Security Dilemma, *Yale Journal of International Affairs*, Vol.5, Issue 2, 2010

McVeigh, Tracy, Sherwood, Harriet, Co-op boycotts exports from Israel's West Bank settlements, *The guardian*, 29/04/2012, <http://www.guardian.co.uk/world/2012/apr/29/co-op-israel-west-bank-boycott>

Mideastweb, Palestinian Organisations and Parties, <http://www.mideastweb.org/palestianparties.htm>

Miller, Elhanan, Hamas-Fatah unity in death throes, *The Times of Israel*, 15/03/2012, <http://www.timesofisrael.com/hamas-reconciliation-not-likely-this-year/>

Napolitano, Paolo, Jerusalem: The Heart of the Israeli-Palestinian conflict, European Parliament, 2012

Palestine-Israel talks, The extremists lose control, *The Economist*, 02/09/2010, http://www.economist.com/blogs/democracyinamerica/2010/09/palestine-israel_talks

Palestinian National Council, [palestinepnc.org](http://www.palestinepnc.org), 2012, http://www.palestinepnc.org/index.php?option=com_content&view=article&id=390%3A2010-05-25-12-04-07&Itemid=364&lang=ar

Ramahi, Sawsan, "Israel is Stealing Palestinian and Arab Water", *Global Research*, 2010, <http://www.globalresearch.ca/index.php?context=va&aid=18299>

Rettman, Andrew, Hostage case hangs over EU-Hamas relations, *euobserver*, 30/05/2011, <http://euobserver.com/24/32424>

Rice, Condoleezza, Foreign Policy Bulletin: The Documentary Record of United States Foreign Policy, *Foreign Policy Bulletin*, interviewees: *David Sanger, Thom Shanker ja Helene Cooper*, 2007

Rubin, Jennifer, "Funding is an issue for Hamas-Fatah government", *The Washington Post*, 24/09/2011, http://www.washingtonpost.com/blogs/right-turn/post/funding-is-an-issue-for-hamas-fatah-government/2011/03/29/AFIP72DF_blog.html

Salzman, Philip Carl, The Middle East's Tribal DNA, 2008, <http://www.meforum.org/1813/the-middle-east-tribal-dna>

Schanzer, Jonathan, Fatah, Hamas, and the Statehood Gambit, *Commentary*, Juuni, 2011, <http://www.commentarymagazine.com/article/fatah-hamas-and-the-statehood-gambit/>

Sherwood, Harriet, Hamas rules out military support for Iran in any war with Israel, *The Guardian*, 06/03/2012, <http://www.guardian.co.uk/world/2012/mar/06/hamas-no-military-aid-for-iran>

Zanotti, Jim, U.S. Foreign Aid to the Palestinians, *Congressional Research Service*, 2012, <http://www.fas.org/sgp/crs/mideast/RS22967.pdf>

The Economist Intelligence Unit, Investing in Palestine, *Business Middle East*, Country report Palestine, 2005, 2007

The Israeli-Palestinian Conflict, Conflict Solutions International, <http://www.csiorg.org/israeli-palestinian-conflict>

The Meir Amit, News of Terrorism and the Israeli-Palestinian Conflict, *Intelligence and Terrorism Information*, 2011

The Palestinian Authority - Fatah and Hamas Seek Unity Government, *The New York Times*, 07/03/2012, http://topics.nytimes.com/topics/reference/timestopics/organizations/p/palestinian_authority/index.html

The Palestinian Judicial System, Palestinian Economic Policy Institute, 2008, http://www.palst-jp.com/eg/pdf/inv/02/The_Palestinian_Judicial_System.pdf

UN, Permanent Observer Mission of Palestine, 2012,
<http://www.un.int/wcm/content/site/palestine/cache/offonce/pid/12349;jsessionid=504044B953FA654678208782DB056A8F>

Urquhart, Conal, “Palestinians give cautious welcome to Hamas-Fatah agreement”, *The Guardian*, 28/04/2011, <http://www.guardian.co.uk/world/2011/apr/28/palestinians-welcome-amas-fatah-agreement>

Von Geusau, Alting, Breaking Away Towards Peace in the Middle East, *Leiden Journal of International Law*, 1995, Vol. 8, Issue 01, p81-101